

کنگرهٔ بین‌المللی بندر تاریخی سیراف

کنگرهٔ بین‌المللی بندر سیراف از ۲۳ تا ۲۵ آبان ۱۳۸۴ در استان بوشهر و با همکاری سازمانها و نهادهای محلی، از جمله استانداری، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و بنیاد ایرانشناسی شعبهٔ استان بوشهر برگزار شد.

این کنگره که برای یادآوری و بزرگداشت فرهنگ و تمدن بندر پروین سیراف در سده‌های پیشین - که البته اکنون اثری از آن همه رونق به چشم نمی‌خورد - و نقش آن در دریانوردی، تجارت و مبادلات بین‌المللی، به‌ویژه در سده‌های آغازین پس از ظهور اسلام، برگزار شد، هدف دیگری نیز داشت و آن جلب توجه و عنایت مردم، اندیشمندان و مسئولان به نقاط قوت و ضعف این استان به‌نسبت دور افتاده از مرکز و نیز ایجاد تعادل میان تاریخ و فرهنگ و صنعت و انرژی بود. در واقع این همایش تلنگری بود که گفته شود: گرچه این استان از مراکز سیاسی و تصمیم‌گیری کشور دور افتاده، اما از اهمیتی به درازای تاریخ و تمدن آن برخوردار است.

براساس معمول این‌گونه گردهماییها، نخستین روز از این همایش سه‌روزه به خوشامدگویی به مهمانان، افتتاح رسمی کنگره، برخی نمایشها، برنامه‌های تشریفاتی، ارائهٔ سخنرانی و بازگویی یافته‌های اندیشمندان داخلی و خارجی از اکتشافات تاریخی و باستان‌شناسی آثار به‌جای مانده از بندر سیراف باستان سپری گردید؛ مکانی که در سده‌های نهم

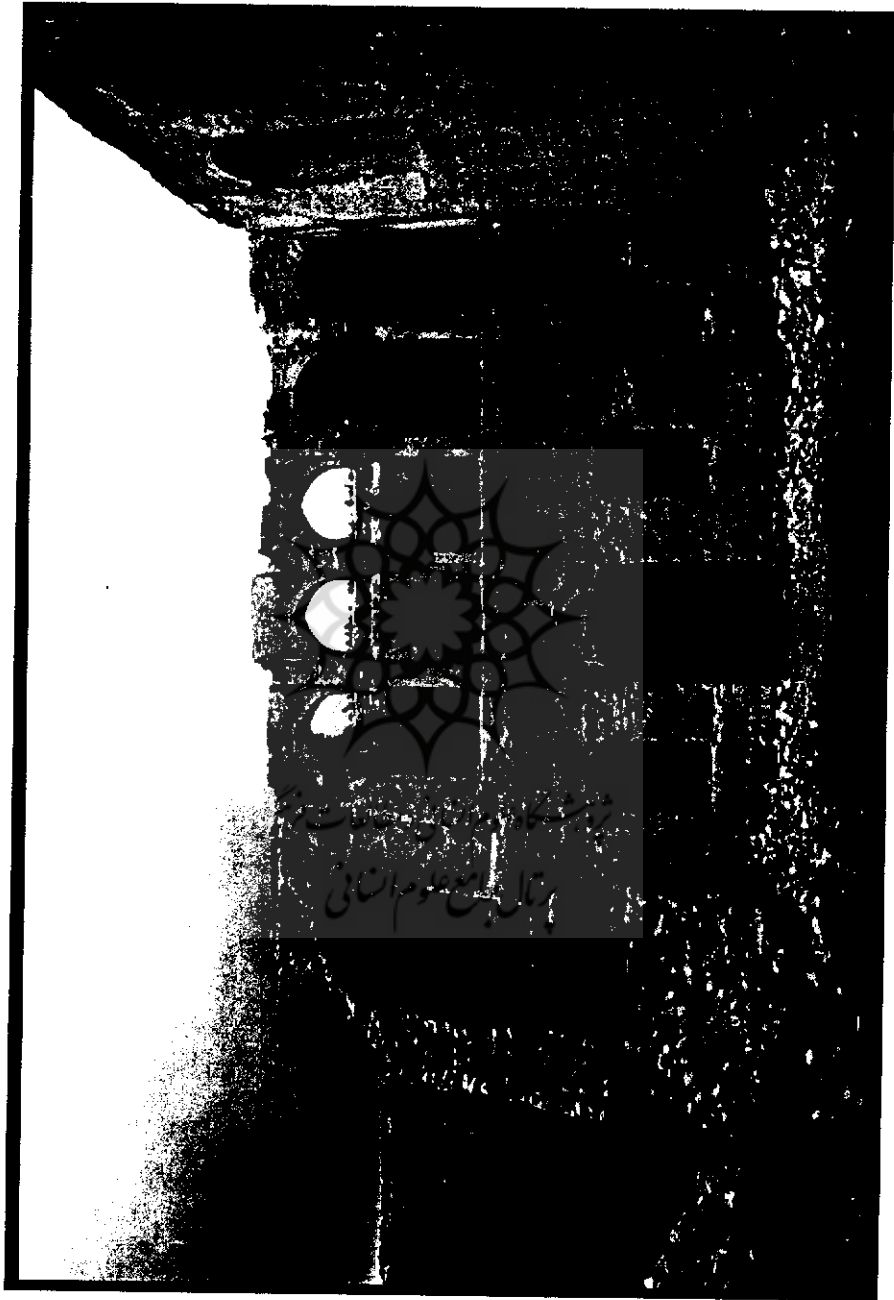
و دهم میلادی پررونق‌ترین بندر خاورمیانه و مهم‌ترین مرکز بازرگانی دنیای اسلام با شرق بود. براساس روایات تاریخی به علت موقعیت ممتاز بندری، بازرگانان ثروتمندی در شهر سیراف فعالیت می‌کردند که سالانه حدود ۲/۵ میلیون دینار دادوستد با کشورهای حوزه دریای سرخ، شمال آفریقا، ماداگاسکار، شبه‌قاره هند، چین و حوزه جنوب شرق آسیا داشتند. دریانوردان بزرگی همچون سلیمان سیرافی چهار سده پیش از مارکوپولو سرزمین چین را درنوردیدند و آوازه سیراف را به سراسر دنیا رساندند.

حسن ختام برنامه‌های روز نخست این کنگره، اجرای کنسرت موسیقی محلی «نی انبون» توسط استاد شریفیان، یکی از هنرمندان برجسته بوشهری بود که با استقبال زیاد میهمانان و مردم شهر رو به رو شد.

دومین روز کنگره بین‌المللی سیراف به بازدید از بندر سیراف و اسکله طاهری کنونی - که در شعاع دویست و سی کیلومتری شرق کهن‌شهر ایلامی «لیان» و یا همان بندر بوشهر کنونی و در کنار آبهای نیلگون خلیج همیشه فارس قرار دارد - و در میان مردم نجیب، فهمیده و محروم منطقه سپری شد؛ مردمی بلندهمت و استوار، اما سردرگریان محرومیتها و بی‌توجهیهای روزگاران و ناملایمات زمانهای دراز تاکنون؛ ناملایماتی که حتی عناوین پرطمطراق نیروگاه هسته‌ای بوشهر، منابع هنگفت گاز پارس جنوبی، تأسیسات عسویه و منطقه ویژه پتروشیمی پارس... نیز نتوانسته است گرد و غبار این همه محرومیت را بزداید.

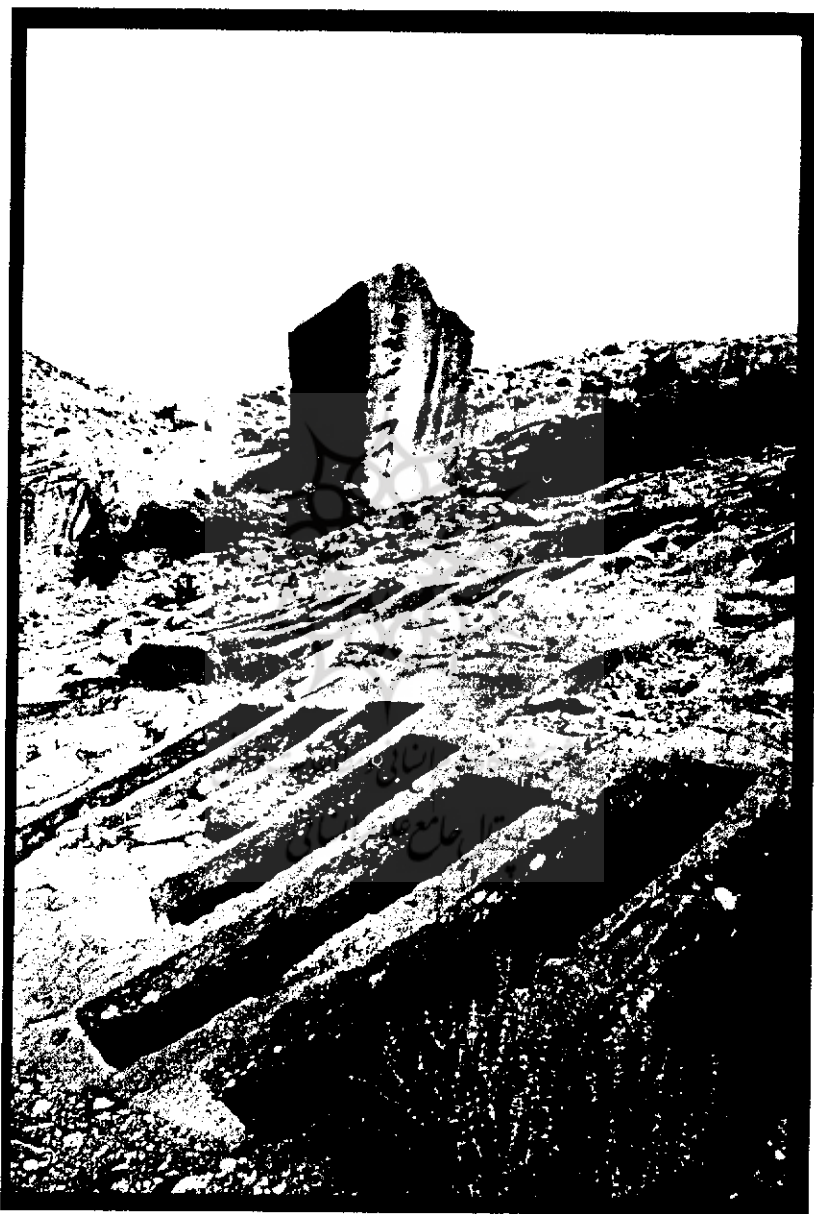
جالب آنکه جیمز موریه، نویسنده کتاب هجوآمیز حاجی بابا که در آن فرهنگ و مردم ایران به سخره گرفته شده است، نخستین بار وجود خرابه‌های بندر طاهری را در سال ۱۸۱۲ در کتاب دیگر خویش به نام سفر به پرشیا گزارش نموده است.

به هر حال دیدار از آثار باستانی تنگ لیر و قبور سنگی و چاههای موجود در تخته‌سنگهای بزرگ دره شیلو و نیز مسجد جامع سیراف دست‌کم برای علاقمندان به تاریخ و فرهنگ ایران بسیار هیجان‌انگیز بود، اما متأسفانه در این سفر توفیق دیدار برج و باروی قلعه شیخ ناصر نصوری، مسجد امام حسن بصری و مقبره عالم مشهور مسلمان، سیبویه، که از جمله آثار تاریخی بندر سیراف است، دست نداد.

گورستان سنگی پیش از اسلام در سیراف

از نکات برجسته برنامه دومین روز، استقبال شایسته مردم سیراف با همان بضاعت ناچیز خویش بود که همانند مردم سراسر کشورمان، بیشترین توان خویش را برای بهترین پذیرایی از میهمانان فراهم کرده بودند و این یک ویژگی ایرانی است که مردم، میهمان را بر خویشتن ترجیح می‌دهند، حتی اگر خود نیازمند باشند.

با همه کوششهایی که برای هر چه آبرومندانه‌تر برگزار شدن همایش به عمل آمده بود، واقعیت این است که آثار تاریخی و باستانی به‌جای مانده از سده‌ها و دوران گذشته در سیراف که به باور بسیاری از تاریخ‌دانان به دوره اشکانیان و ساسانیان بازمی‌گردد، متأسفانه این آثار مورد بی‌مهری قرار داشته و دست طبیعت به یاری برخی مردم ناآگاه منطقه و نیز بی‌توجهی سازمانهای مربوطه، ترتیب نابودی این آثار ارزشمندی باستانی را تسریع نموده است، به صورتی که شاید اگر چند سال دیگر رهگذری از این مکان گذر نماید، اثری از مسجد جامع سیراف نخواهد دید. ویرانه‌های آن تبدیل به محل بازی کودکان شده است و اجزاء سنگی آن را در میان گل و لای دیوار خانه‌های برخی ساکنان همسایه این بنا خواهد یافت.

در سومین و یا واپسین روز کنگره مقاله‌های پژوهشگران داخلی و خارجی ارائه شد.^{**} کم‌کاری اساتید ایرانی نسبت به همتایان بیگانه خویش - که البته به سبب زبان‌دانی و آشنایی گسترده پژوهشگران خارجی با فرهنگ و تاریخ منطقه و کاوشهای گسترده در آنجا چندان نیز بیگانه نبودند و شاید بسیاری از اکتشافات باستان‌شناسی در سیراف و بوشهر مدیون کنجکاوها، ماجراجوییها و جسارت همین باستان‌شناسان و تاریخ‌دانان بیگانه در دهه‌های اخیر بوده است - سبب تأسف و ناراحتی بسیار شد و سرانجام با اجرای مراسم رسمی اختتامیه، کنگره به پایان رسید.

هوای نامساعد، غرش سهمگین آسمان بوشهر و باران سیل‌آسا و در پی آن، تأخیر سه ساعته پرواز هواپیمای ایران ایر و تکانه‌های شدید آن، خاطره آن شب به یادماندنی را برای میهمانان بوشهر جاودانه کرد.

^{**} برای کسب آگاهی بیشتر پیرامون این کنگره به خبرگذاری میراث فرهنگی در آدرس www.chn.ir/News مراجعه

زیبایی و شادابی طبیعی سواحل ماسه‌ای و ممتد استان بوشهر، به‌ویژه در نزدیکیهای اسکله طاهری و یا همان بندر سیراف و آب زلال و لاجوردی آن و نیز هوای معتدل این سواحل، به‌ویژه در فصل زمستان، انبوهی از غم حسرت و احساس ناخوشایند ناتوانی در بهره‌گیری از مواهب طبیعت برای رسیدن به پیشرفت و توسعه منطقه را چون زخمی سرگشوده در درون انسان به تالو وامی‌دارد.

درباره تاریخ و فرهنگ دیرپای این دیار باستانی به اختصار باید گفت: تنها کتیبه به دست آمده از معبد ایزدبانو یا کی. ری. ری. شالیان نشان‌دهنده اهمیت شهر لیان به عنوان سرحدات جنوبی سلسله آوان (۲۲۰۰-۲۶۷۰ پیش از میلاد)، نخستین حاکمان تمدن ایلام، است. از این مطلب می‌توان چنین نتیجه گرفت که شبه‌جزیره لیان (بوشهر) می‌باید سالها پیش از این نیز آباد بوده باشد، چه در غیر این صورت نمی‌توانسته با حکومتی که در مرکز ایلام (گویا شوشتر کنونی) تشکیل شده است، همراه گردد. دوره ایلام میانی (۱۲۰۰-۱۴۵۰ پیش از میلاد) اوج شکوفایی شهر لیان، همانند مناطق دیگر زیر سیطره ایلامیان، است و کمتر پادشاهی بود که تعمیراتی در معبد لیان ایجاد نکند و کتیبه‌ای در آن معبد به یادگار نگذارد.

با توجه به مشارکت مدیرکل وقت مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه در این همایش، میزی نیز از سوی مرکز مذکور در محل برگزاری کنگره برای نمایش کتابها و نشریه‌های منتشره از سوی مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت امور خارجه برپا شده بود که مورد توجه و استقبال زیاد شرکت‌کنندگان در همایش قرار گرفت. کتابها و نشریه‌های به نمایش درآمده، در پایان همایش به برگزارکنندگان اهدا گردید.

در پایان دریغ است این گزارش کوتاه بدون یادی از شعر زیبای علیرضا مقصدی با تخلص

«تنها» در مورد بندر سیراف پایان یابد:

باز خاکت را تبرک می‌برد چشمان من	جام غم بشکسته سنگ یاد تو ای جان من
برج و باروی نصوری افتخار این زمین	خواهم آبادت بسینم ای بهارستان من
پاک خواهم کرد از رویت غبار خستگی	تا شکوفا از تو گردد سبزه بستان من
ای درخشان‌تر ز مروارید در دریای عشق	سرفرازی کن چنان خورشید بر دوران من

همچو دریا زیر پایت جانفشانی می‌کند   تسار و پود جان من، سرمایه پیران من
تسنگ لیسر و بنگسار و قلعه و بازارچه   خانه دل می‌شود بی تو دگر زندان من
گرچنین خوش می‌درخشد نام تو اندر جهان   آفرین معصومی و هوش دگر یاران من
حال گر «تنها» چنین گفت از دیار یار خود   خواست ماند جاودان سیراف بر ایران من

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پی‌نوشتها:

۱. پزار، موریس، مأموریت در بندر بوشهر، برگردان سیدضیاء مصلح، بوشهر: شروع، ۱۳۸۴.
۲. صفی‌نژاد، جواد، سفرهای سلیمان سیرافی از خلیج فارس تا چین، تهران: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، چ ۲، ۱۳۸۴.
۳. مرهونی، مصطفی، قاضی ابوسعید سیرافی، نحوی بزرگ جهان اسلام، بوشهر: شروع، ۱۳۸۴.
۴. مشایخی، عبدالکریم، مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی سیراف، ج ۱، چاپ بهبهانی، ۱۳۸۴.
۵. وایت هوس، دیوید، کاوشهای علمی باستان‌شناسی در سیراف، برگردان غلامرضا معصومی، بوشهر: انتشارات شروع، ۱۳۸۴.
۶. یاحسینی، سیدقاسم، سیراف شهر گفتگوی تمدن‌ها، بوشهر: شروع، ۱۳۸۴.
7. Morier, James, *A Journey Through Persia, Armenia and Asia Minor to Constantinople in the Years 1808 and 1809*, London: 1812, p.51.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی